

Jerzy Akińcza

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0001-9309-4680

j.akincza@uwm.edu.pl

Uwagi nad pełnomocnictwem dla zawarcia związku małżeńskiego

Potrzeba analizy problemu

Podjęcie rozważań nad tematyką reprezentacji, nawet w odniesieniu jedynie do pełnomocnictwa, jest zadaniem nie tylko niezwykle szerokim, ale również dotyczącym obszaru rozpoznanego zarówno w doktrynie¹, jak i orzecznictwie. Jednocześnie wydaje się, że nadal celowe byłoby podnoszenie uwag nad szczególnym zdarzeniem prawnym wynikającym z udzielonego umocowania, co dotyczy zawarcia małżeństwa *per procura*. Uwagi w przedmiotowym zakresie pozostają wciąż o tyle aktualne, że mimo stałego, odnotowywanego w ostatnich latach spadku liczby małżeństw w Polsce, instytucja małżeństwa wciąż cieszy się dużym zainteresowaniem².

Na istotę wyróżnianego problemu, stanowiąc o poprawności analizy zagadnienia, składać się winny elementy dotyczące zarówno formy pełnomocnictwa, przesłanek ważnych powodów do udzielenia takiego pełnomocnictwa, jak też zdolność do czynności prawnych nupturientów i pełnomocnika. Dodatkowo na przedmiot analizy nad zawarciem małżeństwa poprzez pełnomocnika składać się winno, także wskazanie na rolę sądu udzielającego zgody dla dokonanie tejże czynności prawnej.

Jednocześnie małżeństwo nie jest jedynie elementem porządku i rozważań prawnych, jest ono również stałym przedmiotem obserwacji na wielu innych płaszczyznach. Małżeństwo jest zjawiskiem rozpatrywanym w obszarze etyki,

¹ Wskazując chociażby na dziwiętnastowieczny dorobek nauki niemieckiej i rozważanie, co do trzech wyznaczanych wówczas koncepcji reprezentacji, z pierwotną i wciąż aktualną teorią fikcji. A. Sylwestrzak, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, M. Glicz, A. Sylwestrzak, *Pełnomocnictwo. Komentarz*, Warszawa 2020, Lex.

² J. Stańczak, K. Stelmach, M. Urbanowicz, *Małżeństwa oraz dzietność w Polsce*, <https://www.stat.gov.pl> (data dostępu: 20.05.2020).

socjologii, psychologii, a także wielu innych jeszcze dziedzin ludzkiej myśli i działalności³.

Nie będzie nadużyciem stwierdzenie, że instytucja małżeństwa oddziałuje na każdą sferę życia ludzkiego związanego z elementem osobowym, ale też i majątkowym.

Wywodząc dalej, w pełni usprawiedliwione będzie wskazanie, że prawo zajmuje się małżeństwem w sposób szczególny, nadając mu – poprzez jego zinstytucjonalizowanie – charakter sformalizowany, łącznie z zapewnianiem mu instrumentów ochrony⁴. Jako oczywisty przyjmować należy pogląd, że wobec braku legalnej definicji pojęcia małżeństwa, ciężar jego definiowania dotyczy dorobku doktryny prawa. Przy czym jednocześnie definicję małżeństwa, mimo braku literalnego definiowania, można wywodzić w kontekście przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁵ (dalej jako k.r.o., też Kodeks). Mimo że k.r.o. nigdzie nie definiuje małżeństwa, określa jednak małżeństwo przez jego uregulowanie w obszarach zawarcia, ustania, unieważnienia, wskazując także na prawa i obowiązki małżonków, jak również stosunki między nimi⁶. Odpowiednio, wobec związłego wyrażenia konstytucyjnego, małżeństwo to związek mężczyzny i kobiety⁷.

Definiowanie małżeństwa

Posługując się wybranymi definicjami doktryny, małżeństwo można określać jako uznany i uregulowany przez prawo związek kobiety i mężczyzny, sankcjonującym ich wzajemne, niepodzielne i trwałe współżycie⁸. Zwracając uwagę na element trwałości małżeństwa, jako stosunku prawnego, małżeństwo można określać jako trwały, ale nie nierozzerwalny związek mężczyzny i kobiety, powstający w sposób dokładnie uregulowany postanowieniami obowiązującego prawa i rodzący również dokładnie uregulowane przewidziane prawem skutki oraz oparty na zasadzie równouprawnienia obojga małżonków⁹.

Zawracając uwagę na element trwałości, małżeństwo można definiować jako trwały stosunek prawny łączący, zwykle dożywotnio, mężczyznę i kobietę,

³ A. Kotlarska-Michalska, *Małżeństwo jako związek, wspólnota, instytucja, podsystem i rodzaj stosunku społecznego*, „Roczniki Socjologii Rodziny” 1998, t. 10, s. 49.

⁴ W podobny sposób, w uwagach ogólnych, nad małżeństwem na płaszczyźnie prawa: J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2016, s. 180.

⁵ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 1964 r., Nr 9, poz. 59 ze zm.).

⁶ M. Stasiak, *Zawarcie małżeństwa w formie cywilnej i konkordatowej*, „Studenckie Zeszyty Naukowe UMCS” 2003, t. 6, nr 10, s. 59.

⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm., sprost. Dz.U. z 2001 r., Nr 28, poz. 319, w szczególności art. 18).

⁸ B. Walaszek, *Zarys prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Warszawa 1971, s. 23.

⁹ S. Grzybowski, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Warszawa 1980, s. 35.

którzy z zachowaniem konstytutywnych przesłanek przewidzianych w przepisach k.r.o. dokonali czynności prawnej zawarcia małżeństwa i w następstwie jej dokonania stali się równouprawnionymi podmiotami kompleksu praw i obowiązków małżeńskich dla optymalnej realizacji funkcji społecznej założonej przez ich związek rodziny¹⁰.

Jeszcze inaczej małżeństwo można określać jako powstały z woli małżonków, ale w sposób sformalizowany, trwały związek mężczyzny i kobiety, będący także stosunkiem prawnym o charakterze wzajemnym, gdzie związek ten polega na maksymalnym zespoleniu małżonków w sferze ich stosunków osobistych oraz poważnym powiązaniu w sferze stosunków majątkowych, obydwój partnerów tego związku mają przy tym równorzędną pozycję¹¹. Przedstawione definicje instytucji małżeństwa, w sposób bardziej lub mniej szczegółowy, posługują się opisem cech i celów małżeństwa określonych przepisami k.r.o.

Uwzględniając każdą z powołanych definicji, małżeństwo należy określać jako trwały, monogamiczny, formalnoprawny związek mężczyzny i kobiety oparty na zasadzie równouprawnienia stron, prawnie doniosły, zawarty w sformalizowany sposób, zgodnie z przepisami obowiązującego prawa dla celów prawem tych przewidzianych, ze skutkami w sferze osobowej, jak i majątkowej każdego z małżonków¹².

Możliwość służenia się pełnomocnikiem

Wyróżniając normatywnie przewidziane formy zawarcia małżeństwa, należy wskazać na możliwość zawarcia małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oraz wyznaniową formę zawarcia małżeństwa. Zarówno zawarcie małżeństwa w obydwu formach jest możliwe przy łącznym spełnieniu czterech przesłanek: różnicy płci, jednoczesnej obecności przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego lub osobą duchowną, złożenia zgodnego oświadczenia woli stron oraz sporządzenia aktu małżeństwa przez kierownika urzędu stanu cywilnego¹³.

Przywołana zasada równoczesnej obecności nupturientów w czasie ceremonii zawarcia małżeństwa nie ma charakteru bezwzględnego, objęta jest

¹⁰ J. Winiarz, [w:] J.S. Piątkowski (red.), *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Wrocław 1985, s. 38–39.

¹¹ J. Ignatowicz, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Warszawa 1996, s. 62.

¹² W rozwinięciu definicji prezentowanej przez: A. Zieliński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie*, Warszawa 2011, s. 48.

¹³ Zwracając uwagę, że nie stanowi zawarcia małżeństwa złożenie zgodnych oświadczeń nupturientów, tylko w obecności świadków. Wymaganie to oznacza dalej, że nie ma małżeństwa, gdy asystujący przy jego zawarciu nie był upoważnionym do tego urzędnikiem (J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2005, s. 88).

bowiem wyjątkiem. Z ważnych powodów uregulowania k.r.o. umożliwiają zawarcie małżeństwa osobie, która nie może stawić się osobiście przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Uprawnienie to, będąc wyjątkiem od zasady, nie ma charakteru nieograniczonego ani dowolnego. Przedmiotowe zachowanie, jako element porządku prawnego, przyjmuje postać pełnomocnictwa do zawarcia małżeństwa, sama wola osoby, która chce złożyć oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński przez pełnomocnika nie jest wystarczająca¹⁴.

Wskazaniem reguły ogólnej k.r.o., małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenie, że wstępują ze sobą w związek małżeński.

Wyróżnionym już odstępstwem od przywoływanej zasady, wyrażonej treścią art.1 k.r.o., jest art. 6 Kodeksu stanowiący, że z ważnych powodów sąd może zezwolić, żeby oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński zostało złożone przez pełnomocnika. Pełnomocnictwo takie winno być udzielone na piśmie, z podpisem urzędowo poświadczonym, i wymieniać osobę, z którą małżeństwo ma być zawarte¹⁵.

Czynność stanowienia pełnomocnika, stanowiąc odejście od zasady jednoczesnej obecności nupturientów przy zawarciu małżeństwa, jak dla każdej czynności przedstawicielstwa, nie może być stanem bezpowrotnym, mając uzasadnienie w woli mocodawcy i okolicznościach sprawy, które także mogą być zmienne¹⁶.

Za interesujący i słuszny przyjmować należy pogląd, że w przedmiotowym działaniu następuje szczególne zespolenie elementów pełnomocnika i posłańca w ujęciu prawa cywilnego. Rolą pełnomocnika jest bowiem złożenie odpowiedniego oświadczenia – w imieniu nieobecnego nupturienta – o wstąpieniu w związek małżeński. Odpowiednio posłaniec sam nie składa oświadczenia woli, ale jedynie przenosi oświadczenie woli złożone przez inną osobę. Osoba zastępująca mocodawcę przy zawarciu małżeństwa ma poza charakterem pełnomocnika także istotną cechę posłańca, to jest udział jej woli i intelektu przy wyrażaniu konsensu małżeńskiego jest minimalny, nie ma ona nadto swobody wyboru partnera¹⁷.

¹⁴ M. Domański, *Zezwolenie na zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika*, [w:] E. Holewińska (red.), *Prawo w działaniu*, t. 7, Warszawa 2010, s. 137.

¹⁵ Niezależnie do formy urzędowej czy konkordatowej, co do osoby pełnomocnika: O. Żurawińska, *Małżeństwo konkordatowe zawarte przez pełnomocnika (uwagi na tle prawa polskiego i kodeksu prawa kanonicznego)*, „Rejent” 2012, nr 3, s. 132 i nast.

¹⁶ M. Bałwicka-Szczyrba, [w:] M. Bałwicka-Szczyrba, M. Glicz, A. Sylwestrzak, op. cit.

¹⁷ K. Pietrzykowski, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy – komentarze kodeksowe*, Warszawa 2018, s. 171.

Element zdolności do czynności prawnych a skuteczność czynności przy udziale pełnomocnika

W literaturze dość powszechnie wyrażane jest stanowisko, że pełnomocnictwa do zawarcia małżeństwa może udzielić wyłącznie osoba mająca zdolność do zawarcia małżeństwa¹⁸. Stanowisko takie wynika z przeniesienia na grunt rodzinno-prawny koncepcji, zgodnie z którą mocodawca udzielający pełnomocnictwa powinien mieć taką zdolność do czynności prawnych, jakiej wymaga czynność prawna objęta umocowaniem¹⁹. Jednocześnie zagadnienie to nie jest jasne, ponieważ ustawodawca nie posługuje się samoistnym pojęciem zdolności do zawarcia małżeństwa. Należy również jasno rozdzielić czynność prawną udzielenia pełnomocnictwa od samego zawarcia małżeństwa.

Wątpliwościom, co do wymogu pełnej zdolności do czynności prawnych pełnomocnika ustanawianego dla zawarcia małżeństwa odpowiada możliwość zawarcia małżeństwa przez osoby niemające pełnej zdolności do czynności prawnych, małoletnie (odpowiednio art. 10 k.r.o.) i ubezwłasnowolnione częściowo (odpowiednio art. 11 k.r.o.).

Wobec tego wydaje się, że można by usprawiedliwiać skuteczność pełnomocnictwa do zawarcia małżeństwa udzielonego osobie mającej ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Nie przesądzając w tym zakresie, należy mieć jednocześnie na uwadze ewentualnie podnoszony, niezależnie od jego skuteczności, zarzut wadliwości tak zawartego małżeństwa.

Dookreślając, w obszarze realizowanego problemu w sposób w pełni usprawiedliwiony podzielać można stanowisko, zgodnie z którym dla skuteczności zamierzonej czynności zawarcia małżeństwa poprzez pełnomocnika istotna jest chwila dokonania czynności prawnej w imieniu mocodawcy, to jest – ściślej ujmując – chwila składania oświadczenia woli w imieniu mocodawcy. Nie ma zatem znaczenia status osoby umocowanej w momencie udzielania pełnomocnictwa. Możliwe jest zatem udzielenie pełnomocnictwa osobie niemającej zdolności do czynności prawnych. Istotne jest, aby uzyskała ona przynajmniej ograniczoną zdolność najpóźniej w momencie składania oświadczenia woli w imieniu mocodawcy²⁰.

Dalej, wobec wieku pełnomocnika, należy zauważyć, że mocodawca sam wybiera pełnomocnika, jeżeli więc ma on zaufanie do osoby niemającej pełnej zdolności do czynności prawnych, nie ma powodu, aby ograniczać jego pole decyzyjne w tym względzie²¹.

¹⁸ B. Walaszek, *Institucja zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika w polskim prawie rodzinnym oraz polskim prawie prywatnym międzynarodowym i procesowym*, [w:] W. Berutowicz i in., *Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, Warszawa–Wrocław 1967, także: A. Zielonacki, *Zawarcie małżeństwa*, Wrocław 1982, s. 109.

¹⁹ J. Fabian, *Pełnomocnictwo*, Warszawa 1963, s. 37 i nast.

²⁰ R. Strugała, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 267.

²¹ Z. Radwański, *Prawo cywilne. Część ogólna*, wyd. ósme, Warszawa 2005, s. 322.

Budując zasadność wyrażonego stanowiska, należy przypomnieć, że pełnomocnictwo, jako czynność prawna jednostronna, stanowi oświadczenie woli złożone pełnomocnikowi, wobec którego nie występuje obowiązek składania oświadczenia woli o przyjęciu czynności dokonanej przez mocodawcę.

Wskazania co do formy i momentu czynności prawnej

W zakresie formy rozważnego pełnomocnictwa, dla skuteczności przewidywanej czynności prawnej wymagana jest szczególna forma pełnomocnictwa *ad solemnitatem*, co dotyczy nieważności czynności prawnej w braku dochowania przewidzianej formy. Przewidywana forma szczególna wymaga udzielenia pełnomocnictwa na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym oraz wskazania *expressis verbis* osoby, z którą mocodawca zamierza zawrzeć związek małżeński. Konsekwencją niezachowania wymaganej formy jest możliwość skutecznego zaczepienia dokonanej czynności prawnej ze skutkiem unieważnienia małżeństwa²². Własnoręczność podpisu może być poświadczona przez notariusza, odpowiednio poza granicami kraju, zgodnie z przysługującym mu zakresem kompetencyjnym przez osobę konsula. Normy prawa nie wyrażają jakichkolwiek innych wymagań co do zakresu podmiotowego osoby pełnomocnika.

Niezależnie od uwag już ponoszonych, należy odnieść się do problemu skuteczności pełnomocnictwa, w związku z momentem jego udzielenia. Z przepisów samego k.r.o. nie wynika, kiedy pełnomocnictwo może czy też powinno być sporządzone. Wobec powyższego za prawidłowe uznawać należy, co wydaje się szczególnie istotne, że udzielenie pełnomocnictwa do zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika może nastąpić zarówno po uprzednim uzyskaniu zezwolenia sądu, jak i przed jego uzyskaniem.

Uwagi w obszarze prawa prywatnego międzynarodowego

Wobec coraz większej mobilności transgranicznej i założonego celu rozważań, celowe pozostaje wskazanie sposobu wyłaniania norm prawa dla udzielenia pełnomocnictwa w zawarciu małżeństwa, poprzez realizację norm prawa prywatnego międzynarodowego²³.

²² K. Gromek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. siódme, Warszawa 2020, Legalis, (data dostępu: 20.05.2020).

²³ Ustawa z dnia 12 listopada 1965 r. Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 1965 r., Nr 46, poz. 290 ze zm.); uwagi podnoszone w związku z tą ustawą zgodnie z: K. Pietrzykowski, op. cit., s. 175.

W obszarze prawa prywatnego międzynarodowego formy pełnomocnictwa do zawarcia małżeństwa następują na zasadach ogólnych dotyczących formy czynności prawnych. Zgodnie z treścią art. 25 ust. 1 ustawy Prawo prywatne międzynarodowe, decydujące znaczenie w przedmiotowym zakresie będzie miało prawo *lex causae*, będące prawem właściwym dla czynności prawnej. Jednocześnie wystarczającym jest zachowanie formy wymaganej przez prawo państwa, w którym czynność zostaje dokonana, co wypełnia właściwość *locus regit actum*. Dalej mogącą mieć znaczenie jest właściwość, wynikająca z *lege causae* – w rozważanym wypadku jest to prawo właściwe do pełnomocnictwa, którym jest w zakresie stosunków łączących pełnomocnika z osobą obecną w czasie ceremonii małżeńskiej prawo właściwe dla formy zawarcia małżeństwa.

Dla zawarcia małżeństwa w Polsce formę pełnomocnictwa oceniać należy według przepisów prawa polskiego jako *legis locicelebrationis*, przy czym wystarczy jednak zachowanie formy wymaganej przez prawo państwa, w którym udziela się pełnomocnictwa. Jeżeli natomiast pełnomocnictwo zostało zawarte za granicą, forma pełnomocnictwa podlega właściwości obcej *legis locicelebrationis*, wystarczy jednak zachowanie formy wymaganej przez wspólne prawo ojczyste stron albo formy obowiązującej według prawa państwa, w którym pełnomocnictwo zostało udzielone

Rozważając dalej, dla zawarcia małżeństwa poza Polską, jeśli pełnomocnictwo zostało udzielone w Polsce, właściwa jest *lex causae*, czyli w tym wypadku *lex locicelebrationis*, także tutaj znajduje modyfikację, wystarczy bowiem zachowanie wymagań wspólnego prawa ojczystego stron albo prawa polskiego jako *legis lociactus*.

Dodatkowe elementy cywilnoprawne związane z posłużeniem się pełnomocnikiem

W obszarze pełnomocnictwa do zawarcia małżeństwa należy także rozważyć zakres substytucji czy też jednoczesnej reprezentacji obu stron zawierającego małżeństwa w związku z bezpośrednim zastosowaniem przepisów Kodeksu cywilnego²⁴.

W przepisach k.r.o., odnoszących się do pełnomocnictwa dla zawarcia związku małżeńskiego, nie wprowadzono zakazu udzielania dalszych pełnomocnictw. Wobec tego, należy wyrazić ostrożną przychylność dla koncepcji dopuszczającej możliwość, aby pełnomocnik umocowany do złożenia oświadczenia o zawarciu małżeństwa mógł ustanowić dla mocodawcy innych pełno-

²⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 ze zm.). Dotyczy w szczególności bezpośredniej realizacji uprawnień pełnomocnika wynikających z zastosowania art. 106 k.c. i 108 k.c.

mocników. Będzie to dotyczyło przypadków, gdy legitymacja do czynienia w tym zakresie wynika z treści udzielonego pełnomocnictwa.

Za problematyczne i wymagające szerszej analizy uznawać należy przenoszenie na grunt przepisów k.r.o. rozwiązań odnoszących się do zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika, gdy pełnomocnik mógł być drugą stroną czynności prawnej, której dokonuje w imieniu mocodawcy lub że ten sam pełnomocnik może reprezentować obie strony. Odrębnym zagadnieniem jest ocena skutków złożenia przez prawidłowo ustanowionego pełnomocnika w imieniu mocodawcy oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński w stanie braku świadomości, pod wpływem błędu lub groźby.

Zgodnie z rozwiązaniami Kodeksu cywilnego uznać należy, że w tym wypadku istnieje podstawa do unieważnienia małżeństwa. Tym samym należy przyjąć stanowisko, że literalna interpretacja art. 15¹ § 1 i 2 k.r.o., ograniczająca zastosowanie przepisu wyłącznie do wad oświadczenia złożonego przez samego nupturienta, z pominięciem osoby pełnomocnika, byłaby co najmniej pochopna²⁵.

W wyróżnionym zakresie zasadne pozostaje przeprowadzenie osobnej analizy nad problemem, z rozróżnieniem charakteru poszczególnych wad oświadczenia, z osobnym odniesieniem się do skutku bezwzględnej nieważności i skutku nieważności względnej czy też rozważanie nad pozycją pełnomocnika małoletniego²⁶.

Przesłanka istotnego powodu

Kolejnym koniecznym elementem realizowanych rozważań jest analiza materialnoprawnej przesłanki zaistnienia ważnych powodów, uzasadniających udzielenie zezwolenia na zawarcie małżeństwa poprzez pełnomocnika.

Dla wykładni istotnego, a nieostrego wyrażenia ustawowego, właściwym pozostaje odniesienie się do treści uchwały Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 1970 r.²⁷ Wskazaniem sądu uważne powody nie mogą być oceniane wyłącznie z subiektywnego punktu widzenia wnioskodawcy, nupturientów, ale muszą znajdować obiektywne oparcie w aktualnych poglądach moralnych i obyczajowych, co wedle sądu dotyczy realizacji zasadach współżycia społecznego.

Sąd – nawiązując do wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej – powołując odpowiednio uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 1968 r.²⁸, wywodził, że rola zasad współżycia społecznego polega na synchro-

²⁵ Odmienne J. Ignatowicz, op. cit., s. 103.

²⁶ A. Sylwestrzak, *Małoletni pełnomocnik*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 7–8, s. 24 i nast.

²⁷ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 1970 r., sygn. akt III CZP 27/70, OSNCP 1971/1/2.

²⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 1968 r., sygn. akt III CZP 70/60, OSNC 1968/5/77.

nizowaniu przepisów prawa z nakazami moralności i obyczajów, też na uelastycznianiu prawa i zapobieganiu stanom, do których odnosi się znana paremia *summum ius summa iniuria*. Dlatego też sąd powinien dokonać weryfikacji wniosku również pod tym kątem, w szczególności czy zezwolenie nie zmierza do zawarcia małżeństwa pozornego i wykorzystania zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika do osiągnięcia innych celów niż założenie rodziny.

Nawiązując do wyróżnianego już treścią niniejszych rozważań elementu wzrastającej mobilności, możliwych utrudnień przy zawieraniu małżeństwa wynikających z zamieszkiwania w oddaleniu, należy wskazać, że zgodnie z jednolitą linią orzeczniczą Sądu Najwyższego, realizowaną już od lat 60. XX w. i kierunku wykładni art. 6 k.r.o., sam fakt odległego zamieszkiwania czy przebywania nupturientów nie jest okolicznością wystarczającą do uwzględnienia wniosku co do posłużenia się przy zawarciu małżeństwa pełnomocnikiem²⁹.

W przypadkach czasowego przebywania jednego z nupturientów poza granicami, każdorazowo oceniać należy, czy zachodzą szczególne okoliczności przemawiające za zawarciem małżeństwa jeszcze przed powrotem drugiego nupturienta. Poglądami doktryny, okolicznościami przemawiającymi za wcześniejszym zawarciem małżeństwa, poza oczywistą przesłanką, którą będzie choroba, mogą być także: ciąża kobiety zamierzającej zawrzeć związek małżeński czy też wyjazd nupturienta na misję wojskową, co wiąże się z podwyższonym ryzykiem³⁰. Wydaje się, że akceptowanie wyjazdu na misję, jako przesłanki umożliwiającej posłużenie się pełnomocnikiem, będzie czynieniem ponad miarę, gdzie zawarcie związku przed takim wyjazdem obarcza działania silnym elementem wolicjonalnym, wydaje się zarówno celowym, jak i możliwym. Dodatkowo niekoniecznie też sama czynność zawarcia małżeństwa jest daleko bardziej utrudniona, aniżeli posłużenie się czynnością notarialną, właściwą dla uzyskania pełnomocnictwa.

Należy wskazać, że przesłanka ważnych powodów, określająca niemożność jednoczesnego stawiennictwa dla zawarcia małżeństwa, może przyjmować dwojaki kwalifikant, dotyczący podstaw faktycznych, jak i prawnych³¹. Zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika nie może zmierzać do osiągnięcia innych celów niż założenie rodziny, co dotyczy czynności faktycznie pozornych, najczęściej prowadzących jedynie dla łatwiejszej realizacji celów ekonomicznych.

Z punktu widzenia ważnych powodów istotny jest również czas trwania przeszkód, gdzie element przemijający w żaden sposób nie powinien znajdować

²⁹ Począwszy od postanowienia Sądu Najwyższego z 3 stycznia 1969 r., sygn. akt III CRN 349/68, OSNCP 1969/12/218.

³⁰ M. Domański, [w:] K. Osajda (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. czwarte, Warszawa 2017, Legalis (data dostępu: 20.05.2020).

³¹ Przykładowo: odmowa uzyskania wizy czy innego dokumentu umożliwiającego wyjazd za granicę lub przyjazd nupturienta kraju.

akceptacji sądu dla wniosku osadzonego w takim uzasadnianiu. Wydaje się, że jako usprawiedliwiony należy przyjmować pogląd, zgodnie z którym ważne powody dla reprezentacji poprzez pełnomocnika występują nie tylko wtedy, gdy obie strony nie będą mogły jednocześnie stawić się w żadnym urzędzie stanu cywilnego ani poza nim, lecz także wtedy, gdy konieczność bezzwłocznego zawarcia małżeństwa jest zdeterminowana innymi czynnikami, chociażby natury psychologicznej lub etycznej czy obyczajowej. W takich przypadkach może też dojść do sytuacji, gdy obie będą reprezentowane przez pełnomocników³².

Biorąc pod uwagę pewną nieodpowiedniość zastępstwa w sferze stosunków o charakterze tak wybitnie osobistym, jakim jest zawarcie małżeństwa, do zgłoszenia tego wniosku uprawniona jest wyłącznie osoba, która zamierza udzielić pełnomocnictwa. Mimo oczywistości wyrażonej uwagi i charakteru samej konstrukcji pełnomocnictwa, w dorobku orzeczniczym występowały rozstrzygnięcia dotyczące uprawnienia do wystąpienia z przedmiotowym wnioskiem przez osobę, z którą związek małżeński ma być zawarty³³.

Czynności sądu

Kontynuując rozważania nad zakresem czynności realizowanych w drodze sądowej, należy podkreślić, że poprzez swoje orzeczenie sąd udziela zezwolenia wyłącznie dla samej czynności zawarcia małżeństwa przy udziale pełnomocnika, a w zakresie kompetencyjnym sądu nie mieści się orzekanie co do udzielania pełnomocnictwa. Wydając orzeczenie, sąd wymienia w sentencji postanowienia osobę, której udzielono zezwolenia, oraz osobę, z którą zamierza ona zawrzeć związek małżeński, oraz osobę pełnomocnika. Wydawane przez sąd zezwolenie jest więc ściśle skonkretyzowane. Nie może być mowy o jakimkolwiek generalnym zezwoleniu na zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika. Nie jest dopuszczalne dozwoleństwo blankietowe, czyli wskazanie osoby zawierającej związek małżeński bez wskazania drugiego małżonka lub pełnomocnika³⁴.

Nie zasługuje na uwzględnienie pogląd, że dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia wnioskodawca musi sporządzić pełnomocnictwo na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym i w urzędzie stanu cywilnego winien złożyć obydwie dokumenty³⁵. Zgodnie z uwagami już podnoszonymi, udzielenia pełnomocnictwa dokonać można zarówno przed, jak i po przeprowadzaniu postępowania sądowego.

³² K. Pietrzykowski, op. cit., odmiennie, odrzucając przedstawione stanowisko: A. Zieliński, op. cit., s. 54.

³³ Postanowienie Sądu Najwyższego z 16 listopada 1971 r., sygn. akt III CRN 354/71, OSP 1972/9/172.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Błędna analiza przeprowadzona przez M. Malczyk, [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks Postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis (data dostępu: 20.05.2020).

Praktyczny charakter posłużenia się pełnomocnikiem przy zawarciu małżeństwa

Dokonując syntezy przemyśleń prowadzonych nad instytucją pełnomocnika dla zawarcia związku małżeńskiego, należy zbudować tezę, że mimo iż instytucja zawarcia małżeństwa poprzez pełnomocnika została wprowadzona do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego na zasadzie wyjątku, czemu odpowiada brak powszechności jej stosowania, jest ona żywym elementem porządku prawnego. Mało tego, wydaje się, że powoływana już okoliczność mobilności społeczeństwa stanowić będzie o coraz powszechniejszym posługiwaniu się pełnomocnictwem przy zawieraniu związków małżeńskich.

W tym też kształcie poczynione przemyślenia mają charakter nie tylko systematyki w obszarze myśli prawniczej, ale też wydają się obrazować, że w przypadku wydawałoby się instytucji prawa znanej i realizowanej w praktyce, jak i rozważanej w doktrynie prawa wciąż wstępują różnice interpretacyjne, związane z prawidłowym jej definiowaniem. Okoliczność ta stanowi wystarczający powód do dalszych rozważań nad zawarciem małżeństwa przy udziale pełnomocnika.

Wykaz literatury

- Domański M., *Zezwolenie na zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika*, [w:] E. Holewińska (red.), *Prawo w działaniu*, t. 7, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2010.
- Domański M., [w:] K. Osajda (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. czwarte, Warszawa 2017, Legalis.
- Fabian J., *Pełnomocnictwo*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1963.
- Gromek K., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. siódme, Warszawa 2020, Legalis.
- Grzybowski S., *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, PWN, Warszawa 1980.
- Ignatowicz J., Nazar M., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Ignatowicz J., Nazar M., *Prawo rodzinne*, LexisNaxis, Warszawa 2005.
- Ignatowicz J., *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, PWN, Warszawa 1996.
- Kotlarska-Michalska A., *Małżeństwo jako związek, wspólnota, instytucja, podsystem i rodzaj stosunku społecznego*, „Roczniki Socjologii Rodziny” 1998, t. 10.
- Malczyk M., [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2020, Legalis.
- Pietrzykowski K., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy – komentarze kodeksowe*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Radwański Z., *Prawo cywilne. Część ogólna*, wyd. ósme, C.H. Beck, Warszawa 2005.
- Stańczak J., Stelmach K., Urbanowicz M., *Małżeństwa oraz dzietność w Polsce*, <https://www.stat.gov.pl>.
- Stasiak M., *Zawarcie małżeństwa w formie cywilnej i konkordatowej*, „Studenckie Zeszyty Naukowe UMCS” 2003, t. 6, nr 10.

- Strugała R., [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Sylwestrzak A., [w:] M. Balwicka-Szczyrba, M. Glicz, A. Sylwestrzak, *Pełnomocnictwo. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Sylwestrzak A., *Małoletni pełnomocnik*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 7–8.
- Walaszek B., *Instytucja zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika w polskim prawie rodzinnym oraz polskim prawie prywatnym międzynarodowym i procesowym*, [w:] W. Berutowicz i in., *Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, PWN, Warszawa–Wrocław 1967.
- Walaszek B., *Zarys prawa rodzinnego i opiekuńczego*, PWN, Warszawa 1971.
- Winiarz J., [w:] J.S. Piątowski (red.), *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1985.
- Zieliński A., *Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Zielonacki A., *Zawarcie małżeństwa*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1982.
- Żurawińska O., *Małżeństwo konkordatowe zawarte przez pełnomocnika (uwagi na tle prawa polskiego i kodeksu prawa kanonicznego)*, „Rejent” 2012, nr 3.

Summary

Power of attorney for marriage comments

Keywords: civil law, marriage, attorney, legal capacity, legal presumption.

Getting married, like marriage itself, is part of the legal order, with an undeniably broad body of doctrine. The aim of this article is the conclusion of a marriage, in particular when it is concluded through an attorney-in-fact. The multitude of elements that make up the effectiveness of action, concluding a marriage through a proxy, creates an obligation not only to be diligent but above all to know the relevant regulations, which goes beyond the framework of the family and guardianship code. The above-mentioned, having not only a scientific but also a practical value, justifies taking and conducting further considerations in this regard.